

Tajemnica ubezpieczeniowa

Gazeta Ubezpieczeniowa z dnia 8 listopada 2005 r. (cz. I)
oraz 15 listopada 2005 r. (cz. II)

Marcin Krzemiński

Uczestnicy współczesnego obrotu gospodarczego w coraz większym stopniu pragną zagwarantować sobie bądź swoim Klientom zachowanie licznego rodzaju tajemnic, które swe źródło znajdują bądź w postanowieniach poszczególnych umów (wszelkiego rodzaju „klauzule poufności”) bądź wpisują się w istotę niektórych zawodów („tajemnica zawodowa”) bądź wynikają wprost z przepisów prawa i wiążą się z wykonywaniem określonej działalności. Ochrona niektórych informacji ma z postanowienia ustawodawcy różny ciężar gatunkowy, tak w zakresie udzielanej ochrony, jak i skutków naruszenia chronionej informacji. Wśród przepisów statuujących obowiązki zachowania tajemnicy należy m. in. wymienić: tajemnica państwowa i służbowa¹, tajemnica zawodowa². Dla dalszych rozważań największe znaczenie mają przepisy regulujące obowiązek zachowania tajemnicy przez instytucje rynku finansowego, a zwłaszcza: tajemnica bankowa unormowana w art. 104 i nast. ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe³, tajemnica związana z publicznym obrotem papierami wartościowymi uregulowana w art. 159 i nast. ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi⁴. Tajemnicy ubezpieczeniowej, stanowiącej przedmiot poniższych rozważań, poświęcony jest art. 19 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej⁵.

Zgodnie z art. 19 ust 1 zakład ubezpieczeń i osoby w nim zatrudnione lub osoby i podmioty, za pomocą których zakład ubezpieczeń wykonuje czynności ubezpieczeniowe, są obowiązane do zachowania tajemnicy dotyczącej poszczególnych umów ubezpieczenia.

W poprzednim stanie prawnym tajemnica ubezpieczeniowa była uregulowana w art. 9 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej⁶. Przepis ten miał następujące brzmienie: zakład ubezpieczeń nie może udzielać informacji dotyczących poszczególnych umów ubezpieczenia, z wyjątkiem informacji związanych z umową ubezpieczenia, przekazywanych uposażonym i uprawnionym do świadczenia wynikającego z umowy ubezpieczenia oraz osobom trzecim, na rzecz których zawarta jest umowa ubezpieczenia.

Podmioty zobowiązane do zachowania tajemnicy. Porównując już pobieżnie treść obu przepisów nasuwa się pierwszy wniosek, a mianowicie u.dz.u. poszerzyła krąg osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy. Należy stwierdzić, że ust 1 art. 19 u.dz.u. zawiera wyczerpujący katalog podmiotów zobowiązanych do zachowania tajemnicy, a należą tu:

- Zakład ubezpieczeń rozumiany jako osoba prawna,
- Osoby zatrudnione w zakładzie ubezpieczeń. Przepis ten koresponduje bezpośrednio z art. 100 § 2 pkt 4 i 5 Kodeksu pracy⁷, który stanowi, że pracownik jest obowiązany w szczególności (...) zachować w tajemnicy informacje, których ujawnienie mogłoby narazić pracodawcę na szkodę, a także przestrzegać tajemnicy określonej w odrębnych przepisach. Na uwagę zasługuje wyrok z dnia 6 czerwca 2000 r., I PKN 697/99 (OSNAPiUS 2001, z. 24,

¹ Art. 24 ustawy z dnia 6 marca 1981 o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz. U. z 2001, Nr 124, poz. 1362 ze zm.); art. 48 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2002, Nr 21, poz. 206 ze zm.).

² Art. 6 ustawy z dnia 26 maja 1882 r. Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002, Nr 123, poz. 1058); art. 15 ust 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz. U. z 1984, Nr 5, poz. 24 ze zm.).

³ Dz. U. z 2002, Nr 72, poz. 665 ze zm., cyt. dalej jako prawo bankowe.

⁴ Dz. U. z 2002, Nr 49, poz. 447.

⁵ Dz. U. z 2003, Nr 124, poz. 1151 ze zm., cyt. dalej jako u.dz.u.

⁶ Dz. U. z 1996, Nr 11, poz. 62 ze zm., cyt. dalej jako u.dz.u.(2).

⁷ Ustawa z dnia 27 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 1998, Nr 21, poz. 94 ze zm.), cyt. dalej jako k.p.

poz. 709), w którym SN bardzo szeroko zinterpretował omawiany obowiązek. Przyjął mianowicie, że naruszenie obowiązku zachowania w tajemnicy informacji, których ujawnienie mogłoby narazić pracodawcę na szkodę (art. 100 § 2 pkt 4) może polegać na uzyskaniu wiedzy o nich przez nieuprawnionego pracownika. Warto zaznaczyć, że zawierający identyczną formułę art. 104 § 1 prawa bankowego interpretuje się szeroko. Przyjmuje się mianowicie, że „osoby zatrudnione” jest użyte celowo jako pojęcie szersze niż „pracownicy” i obejmuje oprócz pracowniczych stosunków pracy, również zatrudnienie na podstawie umów – zleceń, o dzieło i o zarządzanie⁸.

- Inne osoby i podmioty, które wykonują czynności ubezpieczeniowe np. na podstawie umów cywilnoprawnych⁹. Osobami takimi są także agenci ubezpieczeniowi, zwłaszcza mający pełnomocnictwo do działania w imieniu zakładu ubezpieczeń. Obowiązek taki wynika też z art. 13 ust 1 pkt 3 ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym¹⁰. Zgodnie z tym przepisem, agent ubezpieczeniowy jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystkie informacje uzyskane w związku z wykonywaniem czynności agencyjnych, dotyczące zakładu ubezpieczeń, drugiej strony umowy ubezpieczenia oraz podmiotu szukającego ochrony ubezpieczeniowej; obowiązek ten ciąży na agencie ubezpieczeniowym również po rozwiązaniu umowy agencyjnej. Obowiązek określony w art. 13 ust 1 pkt 3 u.p.u. przekracza granice dyspozycji art. 19 ust 1 u.dz.u., ponieważ obejmuje także informacje dotyczące zakładu ubezpieczeń, a także drugiej strony umowy oraz podmiotów poszukujących ochrony ubezpieczeniowej. Zakres tych informacji, ze względu na brak jakiegokolwiek bliższego określenia, jest szeroki i dotyczy wszelkich informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem czynności agencyjnych¹¹. Omawiana grupa obejmuje te podmioty, którym wolno zlecać wykonywanie niektórych czynności ubezpieczeniowych, ale podmioty te muszą wykonywać te czynności „w imieniu i na rzecz zakładu ubezpieczeń”, stosownie do art. 3 ust 6 u.dz.u. Podobnie kwestię zachowania tajemnicy w zakresie ubezpieczeń, ustawodawca rozstrzygnął w stosunku do brokera ubezpieczeniowego, stanowiąc w art. 26 ust 1 pkt 3 u.p.u., że broker ubezpieczeniowy jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystkie informacje uzyskane w związku z wykonywaniem czynności brokerskich; obowiązek ten ciąży na brokerze ubezpieczeniowym również po rozwiązaniu stosunku umownego ze zleceniodawcą. Pamiętać jednak należy, że broker wykonuje czynności „w imieniu lub na rzecz podmiotu szukającego ochrony ubezpieczeniowej” a nie zakładu ubezpieczeń¹².

Zakres przedmiotowy tajemnicy ubezpieczeniowej. Zakreślony powyżej krąg podmiotów obowiązany jest do zachowania „tajemnicy dotyczącej poszczególnej umowy ubezpieczenia”. Zakaz ten dotyczy poszczególnych umów ubezpieczenia. Oznacza to m. in., że zbiorcze informacje dotyczące zawartych umów ubezpieczenia, które nie zawierają danych pozwalających na zidentyfikowanie stron umowy ubezpieczenia, mogą być udostępniane podmiotom nie wymienionym w art. 9 – a obecnie art. 19 u.dz.u.¹³

Ochroną wynikającą z art. 19 ust 1 u.dz.u. objęta jest całość umowy ubezpieczenia oraz indywidualne dane zawarte w innych dokumentach dotyczących tej umowy. Chodzi tu o wszelkie dane wynikające ze stosunku cywilnoprawnego umowy, o których mowa w art. 805

⁸ E. Kryński, w: Prawo bankowe – Komentarz. Praca zbiorowa pod redakcją naukową dra hab. W. Góralczyka, Warszawa 1999, s. 535.

⁹ Zob. więcej M. Frass, Tajemnica zawodowa pośredników ubezpieczeniowych, Wiadomości Ubezpieczeniowe 2000, nr 11 – 12.

¹⁰ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (Dz. U. z 2003, nr 124, poz. 1154 ze zm.), cyt. dalej jako u.p.u.

¹¹ R. Potreszcz, Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (Dz. U. z dnia 16 lipca 2003 r. Nr 124, poz. 1154), w: Prawo ubezpieczeń. Ustawy z komentarzem, red. S. Rogowski, Warszawa 2004, s. 502.

¹² E. Kowalewski, w: Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz, red. E. Kowalewski, Kowalewski. Sangowski, Warszawa 2004, s. 61 – 62.

¹³ C. Gawlas, R. Mikulski, Ustawa o działalności ubezpieczeniowej. Komentarz, Warszawa 1997, s. 84.

k.c.¹⁴ W orzecznictwie NSA podkreśla się, że zakaz ujawniania danych wynikający z art. 9 ust 1 u.d.z.u.(2) obejmuje zakaz ujawniania treści samej umowy (art. 805 k.c.), dokumentu ubezpieczenia (art. 809 k.c.), składki (art. 812 k.c.), informacji pochodzącej od ubezpieczonego (art. 815 k.c.) (wyrok NSA w Warszawie z 5 czerwca 2001 r. III S.A. 2661/00, LEX nr 51232)¹⁵.

W literaturze podkreśla się, że tajemnica ubezpieczeniowa obowiązuje w czasie nieograniczonym¹⁶.

Tajemnica ubezpieczeniowa dotyczy jedynie umów ubezpieczenia w rozumieniu art. 805 § 1 k.c. Pamiętać należy, że inne rodzaje umów zawieranych przez zakład ubezpieczeń nie mieszczą się w granicach tego zakazu¹⁷. Ma to duże znaczenie, ponieważ tajemnicę umów ubezpieczenia porównuje się często do tajemnicy bankowej wynikającej z art. 104 i nast. prawa bankowego, przenosząc niektóre reguły interpretacyjne z prawa bankowego na grunt ustawy ubezpieczeniowej. Pamiętać jednak należy, że tajemnica bankowa odnosi się do wszelkich czynności bankowych¹⁸, tajemnica ubezpieczeniowa zaś jedynie do „poszczególnej umowy ubezpieczenia”.

Według niektórych przedstawicieli doktryny, podążając śladem komentatorów prawa bankowego¹⁹, tajemnicę ubezpieczeniową w niektórych przypadkach umów ubezpieczenia, jak np. długoterminowe ubezpieczenia na życie zawierane na podstawie oceny stanu zdrowia ubezpieczonego w oparciu o kompleksowe badania lekarskie, należy uznać za element *essentialiae negotii* takiej czynności prawnej²⁰.

Wyłączenia. Przepis art. 9 ust 2 u.d.z.u. nadaje względny charakter tajemnicy ubezpieczeniowej przez enumeratywne wyszczególnienie podmiotów, którym przysługuje prawo do wystąpienia z wnioskiem o udzielenie informacji. W odniesieniu do zakresu pozyskiwanych informacji oraz określenia uprawnionych podmiotów nie można stosować analogii, a zwłaszcza wykładni rozszerzającej²¹.

Ustawa przewiduje dostęp do tajemnicy ubezpieczeniowej w dwóch zakresach: nieograniczonym (ubezpieczający, ubezpieczony) oraz ograniczonym. Wspomniane ograniczenie polega na tym, że określony podmiot lub instytucja może żądać od zakładu ubezpieczeń wyłącznie takich informacji o poszczególnych umowach ubezpieczenia, które „pozostają w związku” albo „w zakresie wykonywanych” przez dany podmiot zadań²².

Tak więc art. 9 ust 2 u.d.z.u. wprowadza 24 wyjątki²³, które można podzielić w następujący sposób:

¹⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Z 1964 r. Nr 16, poz. 93 ze zm.), cyt. dalej jako k.c.

¹⁵ W przedmiotowej sprawie chodziło o ujawnienie przez zakład ubezpieczeń następujących informacji: numer polisy, nazwisko i imię oraz wiek ubezpieczonego, rodzaj ubezpieczenia (życie oraz asekuracja), sumy ubezpieczenia, daty ważności, wysokość składek. Zob. także: L. Prymakowski, Czy zakłady ubezpieczeń zdecydowały się naruszać prawo?, www.dziennik.ryzyko.pl.

¹⁶ E. Kowalewski, Prawo ubezpieczeń gospodarczych, Bydgoszcz – Toruń 2000, s. 229.

¹⁷ Z. Kukuła, Tajemnica ubezpieczeniowa a nowe uprawnienia policji, *Wiadomości Ubezpieczeniowe* 2003, nr 5 – 6, s. 74.

¹⁸ Zob. art. 5 prawa bankowego, który obejmuje m. in. prowadzenie innych rachunków bankowych, udzielanie kredytów, udzielanie i potwierdzanie gwarancji bankowych oraz otwieranie akredytyw, emitowanie bankowych papierów wartościowych, przeprowadzanie bankowych rozliczeń pieniężnych.

¹⁹ M. Bączyk, w: *Prawo bankowe – Komentarz*, red. E. Forcik – Mastalska, Warszawa 2002, s. 443.

²⁰ E. Kowalewski, w: *Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz*, s. 63.

²¹ M. Maliszewska, Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z dnia 16 lipca 2003 r. Nr 124, poz. 1151), w: *Prawo ubezpieczeń. Ustawy z komentarzem*, red. S. Rogowski, Warszawa 2004, s. 40.

²² E. Kowalewski, w: *Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz*, s. 61.

²³ Choć jak wynika z art. 9 ust 2 pkt 25 uprawnienie do żądania informacji może wynikać z przepisów szczególnych.

• **dla organów państwa, ze względu na szczególne sytuacje niezbędne do zapewnienia właściwego ich działania.** Zakaz zachowania tajemnicy dotyczącej poszczególnych umów ubezpieczenia nie dotyczy informacji udzielanych na wniosek: 1) sądu lub prokuratury, o ile są niezbędne w toczącym się postępowaniu; 2) Policji, jeżeli jest to konieczne do skutecznego zapobieżenia przestępstwu, jego wykrycia albo ustalenia sprawców i uzyskania dowodów, na zasadach i w trybie określonym w [art. 20](#) ustawy o policji; 3) komornika sądowego w związku z toczącym się postępowaniem egzekucyjnym; 4) organu nadzoru, w zakresie wykonywania ustawowych zadań; 5) Najwyższej Izby Kontroli, o treści umów ubezpieczenia zawartych przez jednostki objęte kontrolą; 6) Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej, w związku z prowadzoną przez organ kontroli skarbowej: a) sprawą o przestępstwo skarbowe lub o wykroczenie skarbowe przeciwko, będącej osobą fizyczną, stroną umowy ubezpieczenia, o ile informacje mają związek z tą sprawą, b) sprawą o przestępstwo skarbowe popełnione przy wykonywaniu czynności związanych z działalnością osoby prawnej lub spółki handlowej nieposiadającej osobowości prawnej, będącej stroną umowy ubezpieczenia, o ile informacje mają związek z tą sprawą; 7) Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, w zakresie wykonywania przez niego zadań określonych w [ustawie](#) z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu²⁴; 8) Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, w zakresie wykonywania przez niego zadań określonych w [ustawie](#) z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych²⁵; 9) Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w zakresie wykonywania przez niego zadań określonych w [ustawie](#) z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów²⁶; 10) komisji do rozpatrywania roszczeń z tytułu szkód wyrządzonych przez wojska obce w zakresie wykonywania przez nią zadań określonych w [ustawie](#) z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium²⁷; 11) dyrektora izby celnej, w związku z prowadzoną przez organ celny: a) sprawą o przestępstwo skarbowe lub o wykroczenie skarbowe przeciwko, będącej osobą fizyczną, stroną umowy ubezpieczenia, o ile informacje mają związek z tą sprawą, b) sprawą o przestępstwo skarbowe popełnione przy wykonywaniu czynności związanych z działalnością osoby prawnej lub spółki handlowej nieposiadającej osobowości prawnej, będącej stroną umowy ubezpieczenia, o ile informacje mają związek z tą sprawą; 12) Rzecznika Praw Obywatelskich, w zakresie wykonywania ustawowych zadań, w związku z podjętą interwencją.

• **dla celów ubezpieczeniowych.** Zakaz zachowania tajemnicy dotyczącej poszczególnych umów ubezpieczenia nie dotyczy informacji udzielanych na wniosek: 1) centralnej ewidencji pojazdów, w rozumieniu [ustawy](#) z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym, w zakresie umów ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów; 2) Rzecznika Ubezpieczonych, w zakresie wykonywania ustawowych zadań, w związku z podjętą interwencją; 3) Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego, w zakresie wykonywania ustawowych zadań; 4) Polskiego Biura Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, w zakresie wykonywania ustawowych zadań; 5) Polskiej Izby Ubezpieczeń, w zakresie zadań, o których mowa w art. 220 ust. 2 pkt 7 u.d.z.u.; 6) ubezpieczającego, ubezpieczonego, a w przypadku zgłoszenia nastąpienia zdarzenia, z którym umowa wiąże odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń - także uposażonego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia; 7) innego

²⁴ Dz. U. Nr 116, poz. 1216, ze zm.

²⁵ Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 i Nr 153, poz. 1271 ze zm.

²⁶ Dz. U. z 2003 r. Nr 86, poz. 804 ze zm.

²⁷ Dz. U. Nr 93, poz. 1063 oraz z 2003 r. Nr 60, poz. 536.

zakładu ubezpieczeń, z którym zawarto umowę reasekuracji lub koasekuracji, w zakresie umów ubezpieczeń ryzyk objętych tą umową; 8) innego zakładu ubezpieczeń, w zakresie niezbędnym dla przeciwdziałania przestępczości ubezpieczeniowej lub stosowania taryfy w zależności od długości okresu bezszkodowego, lub ustalania proporcjonalnej odpowiedzialności, w przypadku zawarcia umów ubezpieczenia obowiązkowego na ten sam okres w co najmniej dwóch zakładach ubezpieczeń, lub dla potrzeb ustalenia odpowiedzialności, jeżeli ten sam przedmiot ubezpieczenia w tym samym czasie jest ubezpieczony od tego samego ryzyka w dwóch lub więcej zakładach ubezpieczeń na sumy, które łącznie przewyższają jego wartość ubezpieczeniową; 9) podmiotu przetwarzającego, na zlecenie zakładu ubezpieczeń, dane dotyczące ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia oraz administrujących indywidualnymi kontami jednostek uczestnictwa w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym; 10) zleceńbiorców czynności określonych w art. 3 ust. 4 pkt 1-6 oraz ust. 5 w zakresie, w jakim dotyczą one zleconych czynności. Przetwarzanie danych oraz wykonywanie czynności przez podmioty, o których mowa w dwóch ostatnich punktach, nie ogranicza odpowiedzialności wynikającej z zakazu wynikającego z tajemnicy ubezpieczeniowej.

- **inne.** Zakaz zachowania tajemnicy dotyczącej poszczególnych umów ubezpieczenia nie dotyczy informacji udzielanych na wniosek: 1) banku upoważnionego do dokonywania czynności obrotu dewizowego, w zakresie ustalenia istnienia wymagalnego zobowiązania stanowiącego podstawę do przekazania za granicę waluty obcej; 2) biegłego rewidenta, w zakresie wykonywania ustawowych zadań²⁸.

Stosownie do art. 19 ust 4 u.d.z.u., zakład ubezpieczeń może udostępniać dane dotyczące umów ubezpieczenia na zasadach i w trybie określonych w [ustawie](#) z dnia 14 lutego 2003 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych²⁹. Oznacza to, że zakład ubezpieczeń może przekazywać informacje o zobowiązaniach konsumentów bezpośrednio do biura informacji gospodarczej. Należy wskazać, że ust 4 omawianego przepisu określa fakultatywny charakter zobowiązania zakładu ubezpieczeń w zakresie udostępniania danych dotyczących umowy ubezpieczenia, nie wskazując jednocześnie sytuacji, w których ubezpieczyciel jest bezwzględnie zobowiązany do ich przekazania³⁰.

Należy w tym miejscu zauważyć, że nowelą z dnia 15 kwietnia 2005 r. o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego³¹, dodano ust 5 w art. 19 u.d.z.u., zgodnie z którym nie narusza obowiązku zachowania tajemnicy ubezpieczeniowej złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Dla przykładu, właśnie zawieranie umów ubezpieczenia wskazuje się jako jeden z najczęstszych sposobów „prania brudnych pieniędzy”, czemu przeciwdziałają czynności podejmowane w oparciu o ustawę z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu³².

Naruszenie tajemnicy ubezpieczeniowej. Naruszenie tajemnicy ubezpieczeniowej może rodzić: odpowiedzialność karną, odpowiedzialność cywilną (zwłaszcza odszkodowawczą) oraz odpowiedzialność typu administracyjnego.

²⁸ K. Przelewska, Wprowadzenie do ustawy o działalności ubezpieczeniowej, w: K. Przelewska, M. Orlicki, Nowe prawo ubezpieczeń gospodarczych. Pakiet ustaw ubezpieczeniowych. Kodeks cywilny po zmianach. Poznań 2004, s. 29.

²⁹ Dz. U. Nr 50, poz. 424.

³⁰ M. Maliszewska, Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z dnia 16 lipca 2003 r. Nr 124, poz. 1151), s. 41.

³¹ [Dz. U. z 2005, Nr 83, poz. 719.](#)

³² Dz. U. z 2003, Nr 153, poz. 1505 ze zm., m. in. zakłady ubezpieczeń oraz główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń są „instytucjami obowiązanyymi” w rozumieniu art. 2 pkt 1 wspomnianej ustawy.

Odpowiedzialność karna. Ujawnienie lub wykorzystanie tajemnicy ubezpieczeniowej penalizuje art. 232 ust 1 i 2 u.d.z.u.³³. Prawno – karnej ochronie informacji poświęcony jest rozdział XXXIII kodeksu karnego³⁴, zatytułowany „Przestępstwa przeciwko ochronie informacji”³⁵. Art. 232 u.d.z.u. stanowi przepis szczególny w stosunku do art. 266 § 1 k.k.

Zgodnie z art. 232 ust 1 u.d.z.u., kto będąc obowiązany do zachowania tajemnicy, o której mowa w art. 19 ust. 1, ujawnia ją lub wykorzystuje - podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 3. Stosownie do ust 2, jeżeli sprawca dopuszcza się czynu, o którym mowa w ust. 1, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 5.

Cytowany przepis nie miał swego poprzednika w ustawie o działalności ubezpieczeniowej z 1990 roku. Przestępstwo naruszenia tajemnicy ubezpieczeniowej może przybrać postać zwykłą (§ 1 art. 232 u.d.z.u.) oraz kwalifikowaną (§ 2 art. 232 u.d.z.u.). Kwalifikowana postać dotyczy sytuacji, w której sprawca działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej³⁶.

Przyjąć należy, że istota zachowania będącego "ujawnieniem tajemnicy" sprowadza się do przekazania poza określony krąg osób wiadomości, która powinna pozostać niejawną. Dlatego trzeba uznać, że do znamion przestępstwa ujawnienia tajemnicy ubezpieczeniowej należy działanie wbrew ciężącemu na pracowniku obowiązkowi (w danym przypadku art. 19 u.d.z.u.)³⁷. Skutkiem ujawnienia jest uzyskanie chronionej informacji przez inne osoby, niż obowiązane do zachowania tajemnicy. Przez „wykorzystanie” należy rozumieć jakikolwiek użytek danych, np. wykorzystanych w toku negocjacji informacji dotyczących osoby ubezpieczonego. Przedmiotem ochrony art. 232 u.d.z.u. jest tajemnica ubezpieczeń, zwłaszcza w aspekcie ochrony danych osobowych. Omawiane przestępstwo jest indywidualne, ponieważ może je popełnić jedynie osoba, o której mowa w art. 19 ust 1 u.d.z.u. Przedmiotowe przestępstwo jest przestępstwem materialnym (skutkowym) i można je popełnić tylko umyślnie³⁸.

Odpowiedzialność cywilna. Cywilna odpowiedzialność odszkodowawcza może mieć charakter tak kontraktowy jak i deliktowy. Chodzi tu o odpowiedzialność na zasadzie art. 471 i 474 k.c. oraz na zasadzie art. 415 oraz art. 429 – 430 k.c.³⁹ Ponadto należy pamiętać, że jeśli naruszenie tajemnicy ubezpieczeniowej dotyczy ujawnienia lub bezprawnego wykorzystania danych osobowych (ubezpieczającego i ubezpieczonego) w grę może wejść odpowiedzialność określona w ustawie o ochronie danych osobowych (art. 51 – 51 ustawy). W związku z

³³ Na gruncie prawa bankowego zobacz: J. Majewski, Przestępstwo sprzeniewierzenia się tajemnicy bankowej, *Palestra* 2000, Nr 7 – 8, s. 13 i nast.

³⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997, Nr 88, poz. 553 ze zm.), cyt. dalej jako k.k.

³⁵ Zob. R. Zakrzewski, *Ochrona informacji w nowym kodeksie karnym*, PUG 1998, nr 10, s. 10 – 14.

³⁶ E. Kowalewski, w: *Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz*, s. 219.

³⁷ Uchwała SN z 16 stycznia 1997 r. OSNÓW 1997, nr 3 – 4, poz. 24.

³⁸ R. Potrzebny, Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z dnia 16 lipca 2003 r. Nr 124, poz. 1151), w: *Prawo ubezpieczeń. Ustawy z komentarzem*, red. S. Rogowski, Warszawa 2004, s. 40.

E. Kowalewski, w: *Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz*, s. 270 – 271.

³⁹ Por. na temat odpowiedzialności cywilnej za ujawnienie tajemnicy bankowej: M. Bączyk, *Odpowiedzialność umowna w prawie polskim*, Toruń 1989, s. 222 i nast.

naruszeniem tajemnicy umów ubezpieczenia mogą pojawić się roszczenia z tytułu naruszenia dóbr osobistych, które są dalej idące⁴⁰ niż odpowiedzialność *mere* odszkodowawcza⁴¹.

Odpowiedzialność administracyjna. O odpowiedzialności administracyjnej można mówić w kontekście odpowiednich rygorów i sankcji (włącznie z karą pieniężną) ze strony organu nadzoru, reagującego na stwierdzony przypadek naruszenia tajemnicy ubezpieczeniowej przez dany zakład ubezpieczeń⁴². Literatura i orzecznictwo posługuje się pojęciem tzw. „deliktu administracyjnego”, za popełnienie którego ustawa nakłada obowiązek zapłaty określonej sumy pieniężnej. Odpowiedzialność administracyjna za popełnienie deliktu administracyjnego sprowadza się do zapłaty kary pieniężnej (decyzja SKO we Wrocławiu z 17 kwietnia 2002 r. SKO 4131/3/02, OSS 2002, nr 3, poz. 66). Sankcją administracyjną za delikt administracyjny jest kara pieniężna (uchwała NSA z 11 października 1999 r. OPS 7/99, ONSA 2000, nr 1, poz. 3).

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w działaniu zakładu ubezpieczeń, organ nadzoru może wydawać zalecenia służące szeroko rozumianej poprawie prowadzonej działalności, tj. legalności, zachowania równowagi finansowej, ochrony interesów ubezpieczonych itp.⁴³. Zgodnie z art. 209 ust 1 u.d.z.u., organ nadzoru może wydawać zalecenia w stosunku do zakładu ubezpieczeń w celu:

- zapewnienia zgodności działalności zakładu ubezpieczeń z przepisami prawa, statutu lub planem działalności;
- zapewnienia trwałej zdolności zakładu ubezpieczeń do wykonywania zobowiązań;
- zapobieżenia naruszeniu interesów ubezpieczających, ubezpieczonych, uposażonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia.

W przypadku, gdy zakład ubezpieczeń nie wykonuje w wyznaczonym terminie powyższych zaleceń, organ nadzoru może, w drodze decyzji⁴⁴, zobowiązać zakład ubezpieczeń do wykonania tych zaleceń.

Sankcję administracyjną za naruszenie wyżej wskazanych obowiązków zakładu ubezpieczeń, w tym także w zakresie zachowania tajemnicy ubezpieczenia, zawiera art. 212 ust 1 u.d.z.u., bowiem jeżeli zakład ubezpieczeń nie wykonuje w wyznaczonym terminie decyzji, o której mowa w art. 209 ust. 2, lub wykonuje działalność z naruszeniem przepisów prawa, statutu, zawartych umów ubezpieczenia lub planu działalności lub nie udziela informacji lub wyjaśnień, organ nadzoru może, w drodze decyzji:

- nakładać na członków zarządu zakładu ubezpieczeń lub prokurentów kary pieniężne do wysokości odpowiadającej trzykrotnemu przeciętnemu miesięcznemu wynagrodzeniu z ostatnich 12 miesięcy;

⁴⁰ Stosownie do treści art. 24 k.c. § 1 Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. § 2 Jeżeli skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych. § 3 Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym.

⁴¹ E. Kowalewski, w: Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz, s. 63, M. Bączyk, w: Prawo bankowe..., s. 460.

⁴² E. Kowalewski, w: Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz, s. 63.

⁴³ A. Daszewski, Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z dnia 16 lipca 2003 r. Nr 124, poz. 1151), w: Prawo ubezpieczeń. Ustawy z komentarzem, red. S. Rogowski, Warszawa 2004, s. 245.

⁴⁴ W dotychczasowym orzecznictwie nie było jednolitości poglądów, czy zalecenia organów nadzoru mają charakter decyzji administracyjnych – wyrok NSA w Warszawie z 17 grudnia 1998 r. I SAB 106/98, LEX nr 45651; wyrok NSA z 28 lutego 2001 r. II S.A. 666/00, Monitor Prawniczy 2001, nr 7, s. 380 i nast.

- nakładać na zakład ubezpieczeń kary pieniężne do wysokości 0,5 % składki przypisanej brutto uzyskanej przez zakład ubezpieczeń w roku poprzednim, a w przypadku gdy zakład ubezpieczeń nie prowadził działalności lub miał zbiór składki przypisanej poniżej 20 mln złotych do wysokości 100.000 złotych;
- zawieszać w czynnościach członków zarządu zakładu ubezpieczeń do czasu rozpatrzenia wniosku o ich odwołanie, na najbliższym posiedzeniu organu uprawnionego do ich odwołania; zawieszenie w czynnościach polega na wyłączeniu z podejmowania decyzji za zakład ubezpieczeń, w tym w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych;
- występować do właściwego organu zakładu ubezpieczeń lub innego uprawnionego podmiotu z wnioskiem o odwołanie członka zarządu lub odwołanie udzielonej prokury.

Należy podkreślić, że ustawa ubezpieczeniowa w art. 212 nie rozróżnia umyślności lub nieumyślności działania członków zarządu czy prokurentów. Postać winy sprawcy ma istotne znaczenie przy realizowaniu przepisów karnych u.dz.u. (w omawianym zakresie art. 232 u.dz.u.) oraz odpowiedzialności cywilnej (415 i 471 k.c.). Odpowiedzialność osoby prawnej za delikt administracyjny obejmuje zarówno działania jak i zaniechania osób działających w imieniu i na rzecz osoby prawnej bez rozróżnienia umyślności lub nieumyślności sprawcy naruszenia prawa (wyrok NSA w Warszawie z 5 czerwca 2001 r. III S.A. 2661/00, LEX nr 51232).

W związku z upoważnieniem licznej grupy podmiotów do dostępu do tajemnicy ubezpieczeniowej należy postawić pytanie, kto będzie odpowiedzialny za naruszenie owej tajemnicy, jeśli jeden z uprawnionych podmiotów (będący w odniesieniu do zakładu ubezpieczeń osobą trzecią) ujawni komuś uzyskane informacje. W takim przypadku wskazuje się, że zakład ubezpieczeń nie ponosi odpowiedzialności (przede wszystkim odszkodowawczej) z tytułu ujawnienia tajemnicy ubezpieczeniowej przez podmioty upoważnione do uzyskania chronionych informacji od zakładu ubezpieczeń. Niemniej jednak nie wyklucza się solidarnej odpowiedzialności⁴⁵ zakładu ubezpieczeń i wymienionych podmiotów, np. w razie powierzenia im przez zakład ubezpieczeń informacji w zakresie przekraczającym kryteria ustawowe⁴⁶.

Pewne problemy powstają także w zestawieniu odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń i pośrednika ubezpieczeniowego w zakresie obowiązku zachowania tajemnicy ubezpieczeniowej. Wskazuje się mianowicie, że zakład ubezpieczeń obowiązany jest przy korzystaniu z pośrednictwa ubezpieczeniowego reagować na to, czy działający na jego rzecz agent ubezpieczeniowy czy broker ubezpieczeniowy, prowadzi działalność z naruszeniem prawa oraz czy dochowuje tajemnicy zawodowej obejmującej wszelkie informacje, jakie uzyskał w związku z prowadzeniem działalności (wyrok NSA w Warszawie z 5 czerwca 2001 r. III S.A. 2661/00, LEX nr 51232).

Podsumowanie. Prawo do prywatności stanowi jedno z konstytucyjnych praw (art. 47 Konstytucji), którego ochronę zapewniają liczne przepisy o charakterze cywilnoprawnym, administracyjnym oraz karnym. Ochrona informacji związanych z prowadzeniem działalności ubezpieczeniowej konkretyzująca się w art. 19 u.dz.u. statuującym obowiązek zachowania tajemnicy ubezpieczeniowej wpisuje się szereg norm chroniących prawo do prywatności jednostki, obok ochrony danych osobowych czy często przywoływanej tu tajemnicy bankowej. Ustawodawca musi jednak rozgraniczać pomiędzy słusznymi prawami człowieka, a interesem publicznym, stąd też w ściśle określonym zakresie dopuszcza możliwość przekazania chronionych informacji określonym podmiotom.

⁴⁵ Choć należy tu mówić raczej o swego rodzaju zbiegu odpowiedzialności, ponieważ zobowiązanie jest solidarne, jeżeli wynika to z ustawy lub czynności prawnej (art. 369 k.c.).

⁴⁶ E. Kowalewski, w: Prawo ubezpieczeń gospodarczych – Komentarz, s. 62; M. Bączyk, w: Prawo bankowe..., s. 460.